

У висновках необхідно зазначити, що покращення суто професійно-вокальної, а також педагогічної освіти майбутнього вчителя музики неможливо без постійного самовдосконалення. Проблема самоосвіти в вокально-педагогічній діяльності, в свою чергу, пов'язана з високим рівнем професійних інтересів і потребою постійного творчого дорослішання, яке досягається інтенсивною пізнавальною роботою. Лише за цієї умови первинні звички переростають в життєву потребу і визначають творчу придатність фахівця не тільки у вокально-педагогічній діяльності, а й у науковому пошуку. Професійна підготовка викладача-вокаліста вимагає насамперед самостійності, інтелектуальної активності, яка не тільки допомагає в оволодінні необхідними навичками, але й обумовлює творчий потенціал, прагнення до нових знань в подальшій практичній діяльності - як вокально-педагогічній, так і вокально-виконавській. Система удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики ґрунтується на тісному взаємозв'язку вокальних та теоретичних знань, умінь і навичок, основ виконавської творчості в поєднанні з закономірностями вокально-педагогічної діяльності.

Література

1. Гребенюк Н.Є. Особистісно орієнтований підхід у розвитку індивідуальності співака / Н.Є. Гребенюк // Музичне виконавство: наук. вісник Нац. муз. акад. України імені П.І. Чайковського, – К.: НМАУ, 2000. – Вип. 14, кн. 6. – С.156-165.
2. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія / Алла Володимирівна Козир – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – 380 с.
3. Станиславский К.С. Работа актера над собой / Константин Сергеевич Станиславский. – М.: Искусство, 1985. – Ч. I.: Работа актера над собой в творческом процессе переживания. – 1985. – 472 с.

УДК 378.016:781

Чень Бо

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО ВИКОНАВСЬКО-ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Статтю присвячено дослідженню готовності майбутніх учителів музики до виконавсько-інтерпретаційної діяльності у процесі музично-інструментального навчання. Розглядаються провідні напрями реалізації можливостей виконавсько-інтерпретаційної діяльності як дієвого і творчо спрямованого аспекту підвищення фахової компетентності майбутнього викладача мистецьких дисциплін. На думку автора, методичні аспекти вирішення даної проблеми необхідно спрямувати на віднаходження студентом особистісно значущих смислів у змісті інтерпретованого музичного твору.

Ключові слова: *готовність, виконавсько-інтерпретаційна діяльність, особистісно значущі смисли, методичні аспекти.*

The article is devoted to the study of readiness of future teachers of music to performance and interpretation activities. Deals with the leading directions of realization of the possibilities of performance and interpretation activities as an effective and creatively directed to improve the professional competence of future teacher of music. Methodological aspects of this problem are directed on formation of skills of a student to find personality-relevant meanings in the content-art-interpretation of a musical work. Interpretation of music education has always been a subject of special attention of teachers-musicians. In its development, it was in direct proportion to the development of music in his stylistic changes and new approaches to the performing-interpretative activities. Author proposed methodic aspects solutions this problem with a view to development personality creative position students.

Keywords: *reading, methodic aspects, performing and interpretation activities, personally significant meanings.*

На сучасному етапі актуалізується роль виконавсько-інтерпретаційної діяльності, яка забезпечує цілісне розуміння музичного твору та його творче відтворення. Проблема виконавської інтерпретації знайшла висвітлення у наукових розвідках мистецтвознавців (Ю.Вахраньов, Н.Корихалова, О.Котляревська, Бай Бінь, Лі Дзюнь, ЛуЦзя, О.Маркова, В.Москаленко, М.Чернявська, ЧжаоСяошень, Шен Юен), у працях дослідників проблем мистецької педагогіки (Л.Баренбойм, А.Болгарський, А.Козир, Є.Куришев, В.Крицький, О.Ляшенко, Г.Нейгауз, Ма Ге Шунь, Я.Мільштейн, О.Олексюк, М.Ткач, Пан На, М.Петренко, Сюй Дін Чжун, Цяо Лі та ін.) Аналіз наукових досліджень показує, що інтерпретація у музичному навчанні завжди була предметом особливої уваги педагогів-музикантів. У своєму розвитку вона знаходилась у прямій залежності від розвитку мистецтва за його стильовими змінами та новими підходами до виконавсько-інтерпретаційної діяльності.

У контексті загальної теорії «готовності», сучасні дослідники «готовність до діяльності» розглядають як видове явище відносно родового, визначаючи готовність як установку (Д. Узнадзе), сукупність здібностей (Б. Ананьєв, С. Рубінштейн), стан мобілізації психофізичних систем людини, що забезпечує ефективне виконання певних дій (Ф. Генон), інтегровану якість особистості (К. Платонов), синтез властивостей особистості (С. Либік, В. Крутецький), складне особистісне утворення (Ю. Гільбух, Л. Кондрашова, О. Мороз); як фундаментальну умову успішного виконання будь-якого виду діяльності (А. Асмолов, Є. Бойко, Ф. Васін, М. Дьяченко, Л. Кандибович, І. Левітов, А. Лурія, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, А. Ярангашвілі та ін.).

Проблема готовності до виконавсько-інтерпретаційної діяльності у студентів вищих навчальних закладів привертала увагу мистецтвознавців, психологів, педагогів, музикознавців. Вплив музики на розвиток художньої свідомості, естетичного почуття, формування «художньої картини світу», художнього смаку знайшов відображення в працях Л.Гінзбурга, Н.Голубовської, В.Медушевського, О.Мелік-Пашаєва, В.Мозгового, Г.Панкевича, Л.Пінського, В.Ражнікова, А.Сохора та ін.

У музично-педагогічних дослідженнях представлені різноманітні аспекти проблеми готовності: Л.Бочкарьов – (готовність музикантів-виконавців до публічного виступу; М.Веселовська, Н. Комишева, Т.Левшенко, Р. Мойсеєнко – (професійно-естетична готовність учителів); В.Андрющенко, Г. Астахова, Т.Зотеева, Г.Черушева(готовність до музично-естетичного виховання школярів); Л.Гусейнова (готовність до інструментально-виконавської діяльності); І.Мариніна (готовність до керівництва шкільним інструментальним колективом), В.Смиренький (готовність майбутніх учителів музики до педагогічної імпровізації), Т.Смирнова (готовність до диригентсько-хорової діяльності); О.Теплова, П.Харченко (готовність майбутнього вчителя музики до творчої самореалізації та саморозвитку).

Аналіз наукової літератури з питань фахової підготовки майбутнього вчителя музики, а також практики навчання у ВНЗ України та Китаю засвідчив, що значний потенціал для формування означеної готовності майбутнього вчителя музики містить інструментальне навчання студентів педагогічних університетів. Аналіз науково-теоретичних праць дає можливість констатувати наявність суперечностей між потребою у формуванні готовності студентів до виконавсько-інтерпретаційної діяльності у процесі музично-інструментального навчання та недостатньою обґрунтованістю теоретико-методичних засад означеної діяльності; знаходженням майбутнім вчителем музики особистісно-значущих смислів у змісті художньої інтерпретації музичного твору.

Мета даної статті – висвітлення сутнісної характеристики готовності студентів до виконавсько-інтерпретаційної діяльності у процесі музично-інструментального навчання. Сучасний словник з педагогіки дає таке визначення внутрішньої готовності – «високий рівень розвитку мотиваційних, пізнавальних, емоційних та вольових процесів

особистості, колективу, який забезпечує успіх майбутньої діяльності; це адекватна установка на майбутню діяльність» [5, с. 64].

Л. Сохань, І. Єрмакова, Г. Нессен акцентують увагу на таких компонентах готовності особистості до здійснення певної діяльності: мотиваційному (відповідальність за виконання завдань, почуття обов'язку); орієнтовному (знання й уявлення про особливості та умови діяльності, її вимоги до особистості); операційному (володіння способами та прийомами діяльності, необхідними ключовими компетенціями); вольовому (самоконтроль, самообілізація, вміння управляти діями); оцінювальному (самооцінка своєї підготовленості і відповідність процесу розв'язання завдань оптимальним зразкам) [1, с.92].

Доречно зазначити, що інтерпретація (лат. – пояснення, трактування, тлумачення) – роз'яснення, тлумачення, розкриття змісту чого-небудь. Стосовно мистецтва «інтерпретація» вживається у двох значеннях: пояснення, розкриття змісту художнього твору у теоретичному плані; актуалізація раніш створеного твору у виконавській творчості. Інтерпретація є творчим розкриттям художнього твору, образу, зумовлених ідейно-художнім задумом та індивідуальністю артиста, режисера, музиканта тощо.

Розглядаючи інтерпретацію як необхідну складову професійної компетентності музиканта-педагога, Г.Падалка зауважує, що здатність до інтерпретації музики свідчить про вищий ступінь професіоналізму в галузі музичного викладання. Процес інтерпретації є діалектичним поєднанням прочитання об'єктивно існуючого авторського тексту (мелодія, ритм, фактура, штрихи, ремарки) і суб'єктивних слухових уявлень майбутнього фахівця (туше, інтонація, тембр, педалізація, диференціація звучності, фактури); досягнення інтонаційної виразності мелодичного руху; залучення до мистецтва «співу» на музичному інструменті; розуміння логіки мелодійного розвитку: елементів формотворення, «дихання», цезур, пауз; здатність до відчуття руху мелодичної енергії, інтонаційних тяжінь, кульмінацій, змін фаз емоційної напруги та ослаблення; опанування розмаїттям виражальних засобів (артикуляції тощо); постійного розвитку та удосконалення інтонаційного, ладо-гармонічного, тембро-динамічного, метро-ритмічного та поліфонічного слуху.

Отже, виконавське інтерпретування – це індивідуально неповторне і суб'єктно виражене естетичне відображення дійсності у внутрішньому світі і у різноманітних формах зовнішньої особистісної активності музиканта-виконавця. Інтерпретаційне прочитання мистецького твору – це особливе духовно-особистісне відображення, відтворення реальності, її естетичне «прочитання» і розуміння, її створення і воскресіння в «картинах», в психологічних станах, продуктах художньої творчої діяльності, яка несе авторський погляд, позицію, аналіз і оцінку через художні образи, уявлення, символи, знаки, на основі естетичних почуттів, думок і ставлення до оточуючого світу.

Одним із різновидів інтерпретації музики є її художньо-педагогічна інтерпретація. Це специфічний різновид виконавської і педагогічної діяльності, що виявляється у цілісному акті тлумачення творів засобами словесного коментування і виконавського мистецтва. Характеризуючи сутність уміння художньої інтерпретації, В.Крицький зазначає, що це вміння має усі ознаки складності, охоплює різноспрямовані та різнофункціональні види діяльності й вимагає здатності аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати тощо. Воно також містить комплекс загальних умінь, а саме: застосовувати методики аналізу музичних творів, вивчати музичні твори, володіти інструментом, голосом тощо. Дослідник стверджує, що основу теоретичних знань і практичних навичок, які забезпечують продуктивність художньо-інтерпретаційного процесу та досягання адекватного результату, становлять музично-теоретичні, художньо-естетичні, музично-історичні та музично-виконавські знання, уміння та навички.

Слід зазначити, що у ряді дослідницьких праць щодо художньо-педагогічної інтерпретації музики увага науковців фокусується переважно на словесному тлумаченні образного змісту творів і недооцінюється педагогічний потенціал виконавського мистецтва, що викликає ризик закріплення у педагогіці мистецтва односторонніх підходів до вивчення художньо-педагогічної інтерпретації музики.

Досліджуючи проблеми мистецької освіти, сучасні дослідники висувують тезу про недостатність аналітичних ресурсів раціонального підходу. Така позиція дозволила їм

запровадити у традиційне мистецтвознавство ідею про визначальну роль інтерпретатора у процесі інтерпретації художніх творів. На їх думку, здійснений особистістю в інтерпретаційній діяльності художньо-герменевтичний аналіз творів мистецтва, крім суто інтелектуального пізнання, набуває іншої функції, особливістю якої є пізнання твору на рівні емоцій, опори як на раціонально-логічне, так і на ірраціональне, пов'язане із почуттями та інтуїцією. Такий підхід безпосередньо спрямовується на встановлення особистісних смислів, ціннісних аспектів художньо-творчої діяльності. Розглядаючи інтерпретаційний процес з герменевтичних позицій, науковці зауважують, що його продуктивність забезпечується не лише сукупністю знань і навичок, але й здатністю особистості розуміти смислові аспекти змісту музичного твору на основі загальнолюдських цінностей, її спроможністю привносити особистісне бачення у зміст художнього образу, а також сприймати, пізнавати, розуміти і тлумачити смислові аспекти змісту музичного твору на глибоко особистісному рівні.

У зв'язку з цим, О.Щолокова, досліджуючи систему професійної підготовки студентів до художньо-естетичної підготовки школярів, підкреслює, що вміння, пов'язані з інтерпретацією явищ художньої культури взагалі й музичного твору зокрема, є ключовими професійними вміннями майбутнього вчителя музики. Слушною є позиція Т.Танько, відповідно до якої серед професійних вимог до змісту фахової підготовки студентів дослідниця називає взаємозв'язок інтелектуального та емоційного компонентів знання. У фаховій підготовці майбутнього музиканта-виконавця забезпечити цей взаємозв'язок можна шляхом формування таких професійних умінь, які в основі матимуть ціннісне ставлення студента до власної професійної діяльності.

Доцільно зауважити, що поняття інтерпретації в мистецтві стосується тих його різновидів, в яких відбувається відтворення результатів авторської діяльності – композитора, письменника, поета, сценариста. Це – виконавська інтерпретація, метою якої є трактовка продукту первинної мистецької творчості. Виконавська інтерпретація лежить в основі авторського мистецтва, закони виконавської інтерпретації притаманні мистецтву виразного читання, величезне значення має виконавська інтерпретація в музиці. Виконавець не просто відтворює написане – він пропонує особистісне розуміння твору. Не випадково кажуть, що «заморожені» в нотах композиторські почуття і переживання виконавець має розтопити теплотою власної уяви. Отже, виконавська інтерпретація – важлива складова педагогічної діяльності в галузі музичної освіти. Вчитель музики постійно пропонує демонстрацію музичних творів чи його фрагментів, від виразності виконавської інтерпретації педагога залежить характер музичного сприймання учнів, їх музичні враження та естетичний розвиток.

На нашу думку, творчий процес інтерпретації музичного твору передбачає здатність особистості до вчування, емпатії, ціннісного сприйняття, духовного розуміння, вимагає від майбутнього вчителя музики глибокого знання художніх принципів музичних стилів, філософсько-естетичних ідей різних історичних епох, жанрових особливостей музичних творів, загальних принципів музичної драматургії тощо. Працюючи над виробленням власної концепції інтерпретації конкретного музичного твору, виконавець відчуває потребу уточнити історичні умови його створення, різноманітні філософсько-естетичні трактування його художньо-образного змісту, різні точки зору щодо авторського задуму. Це сприяє активному збагаченню власного багажу знань – тезаурусу. Елементи тезаурусу, збагаченого у такий спосіб, набувають у творчій музично-виконавській діяльності характеру стійких особистісних переконань, оскільки до педагогічного принципу практичної спрямованості навчання, його збагачення зумовлюється актуальною необхідністю, а також внутрішньою потребою особистості.

Слід зазначити, що пізнаючи музичні явища, музикант-виконавець збагачує також специфічний тип тезаурусу – музично-інтонаційний, формування якого, за твердженням В.Москаленка [4], є конкретним і найважливішим завданням, що відповідає високому творчому статусу музичного мислення. Тобто зрозуміти музичний текст – це значить засвоїти сенс та зміст твору, пережити певний духовний стан, який передає композитор. Г.Тарасов вбачає сенс діяльності «співтворця» (виконавця) у визначенні змісту художнього

образу через бажання відчутти і зрозуміти позицію автора. В. Медушевський вказує на зближення духу як сторони «людського «Я» з позицією «художнього «Я» реального творця [3, с.94].

Доречно зауважити, що художній образ, як гармонійне поєднання творчої діяльності композитора і виконавця, стає естетичною цінністю тільки в тому випадку, коли всі відтінки, всі його деталі створюються душею двох індивідуальностей, силою їх творчої уяви і духовного натхнення. У цьому контексті слушною є думка К.Мартинсена про те, що твір мистецтва може бути пережитий і знову створений тільки в індивідуально-суб'єктивній формі або зовсім не буде пережитий і створений”, оскільки «індивідуальність є незмінною психічною конституцією людини, яка дана їй від природи» [2, с.197].

На підставі здійсненого аналізу ми визначаємо «формування готовності майбутніх учителів музики до виконавсько-інтерпретаційної діяльності у процесі музично-інструментального навчання» як процес формування тих властивостей і спеціальних здібностей особистості (індивідуально-особистісних утворень), які сприяють передачі різних граней музичного образу відповідно до логіки розвитку його художньої суті та спроможності привносити особистісно-духовний смисл у зміст інтерпретованого музичного твору.

Література

1. Життєва компетентність особистості : науково-методичний посібник / за ред. Л. В. Сохань, І. І. Єрмакова, Г. М. Нессен. – К. : Богдана, 2003. – 520 с.
2. Мартинсен К.А. Индивидуальная фортепианная техника на основе звукотворческой воли. В редакции Г.М. Когана. – М.: Муз., 1966. – 220 с.
3. Медушевский В.В. Художественная картина мира в музыке (к анализу понятия) // Худ. творчество. Вопросы комплексного изучения. / Отв. ред. Б.С.Мейлах. 1984. – Л.: Наука, 1986. – с.82-99.
4. Москаленко В.Г. Творческий аспект музыкальной интерпретации (К проблеме анализа): Исследование. – К.: Госконсерватория, 1994. – 157 с., нот.
5. Рапацевич Е.С. Современный словарь по педагогике / [сост. Рапацевич Е.С.] – Минск : «Современное слово», 2001. – 928 с.